

ARTIKKELI

<https://doi.org/10.33350/ka.107572>

Kansalaiskasvatusta tekemällä ja toimien

Reetta Mietola, Pekka Koskinen, Anna Suni & Tomi Kiilakoski

Tarkastelemme artikkelissa kansalaisyhteiskunnassa toteutuvaa kansalaiskasvatusta ja tällaisessa toiminnassa nuorille mahdollistuvaa yhteiskunnallista osallistumista. Siirrämme katseen demokratiakasvatuksen ideaaleista ja tavoitteista tekemiseen ja toimintaan. Luemme kahta etnografista aineistoa Engin Isinin kansalaisuutta ja Gert Biestan kansalaiskasvatusta koskevien ajatusten kautta. Ensiksi kysymme, millaisia kansalaisuuden tekoja toteutuu projekteissa, joiden tavoitteena on nuorten yhteiskunnallisen osallistumisen vahvistaminen, ja mikä on näiden tekojen suhde kansalaisuuden käytäntöihin. Toiseksi kysymme, millä tavalla nuorten omat käsitykset, kokemukset ja kulttuurit näkyivät projekteissa. Aineistot tuotettiin 2018–2019 kahdessa järjestökentällä toteutetussa nuorten yhteiskunnallista vaikuttamista koskevassa projektissa, joissa työskenneltiin vähemmistöistä tulevien nuorten kanssa. Aineistot koostuvat tutkijoiden kirjoittamista kenttämuistiinpanoista ja kahdeksan projektiin osallistuneen nuoren haastatteluista. Tulkitsemme, että toiminnan ja vaikuttamisen painottuminen projektien toimintakulttuurissa avaa projektien sisällä tilaa uudelle pohdinnalle, yhteistoiminnalle ja oppimiskokemuksille. Samalla tarkastelumme tekee näkyväksi toisin tekemisen vaativuuden: silloinkin kun tavoitteena on tukea nuorten toimintaa ja tuoda esiin heidän toimijuuttaan, säätelevät olemassa olevat kansalaisuuden käytännöt ja asemat kansalaisuuden tekoja. Inklusiivinen ja uudenlaista toimintaa mahdollistava kansalaiskasvatus edellyttää pohjakseen tarkastelua, jossa huomio kohdistuu toisaalta toimintaympäristöön ja tämän odottamiin kansalaisuuden käytäntöihin, ja toisaalta nuorten asemiin ja näistä aukeaviin osallistumisen mahdollisuuksiin.

Johdanto

Nuorten väitetystä yhteiskunnallisesta passivoitumisesta ja tämän merkityksestä demokralle ja sen oletetulle kriisiytymiselle on viime vuosikymmeninä käyty vilkasta keskustelua. Tämän keskiössä ovat olleet havainnot muutoksesta nuorten yhteiskunnallisessa osallistumisessa: nuorten kiinnostus perinteisiin edustuksellisen demokratian osallistumismuotoihin on hiipunut samalla, kun he ovat ottaneet käyttöönsä uusia poliittisen osallistumisen väyliä. Esimerkiksi vuoden 2017 kuntavaaleissa 20-vuotiaista äänioikeuttaan käytti vain 33 prosenttia (SVT 2017). Tämä on saanut monet kysymään, onko äänestysprosentti paras indikaattori tavoittamaan nuorten muuttuvia osallistumisen ja kansalaisuuden tapoja.

Viime vuosikymmenen tutkimus onkin toistuvasti kyseenalaistanut käsitystä nuorten ”osallistumattomuudesta” ja kiinnostuksen puutteesta (esim. Harrinvirta 2019). Siksi tutkijoiden kriittinen katse on siirtynyt ”osallistumattomista nuorista” poliittisen järjestelmän toimintatapoihin, jotka eivät kutsu nuoria osallistumaan. Lisäksi ongelmallisena on pidetty tapoja, joilla osallistuminen ja poliittisuus yhteiskunnallisessa keskustelussa ja tutkimuksessa määritetään: näiden on nähty vastaavan huonosti sitä, miten ja missä lasten ja nuorten arkinen yhteiskunnallinen osallistuminen toteutuu ja täten vääristävän kuvaa osallistumisesta (Honkatukia ym. 2020; Kallio 2019; Bäcklund & Kallio 2012). Osansa kritiikistä on saanut koulussa tapahtuva demokratiakasvatus, jonka on arvioitu jäävän irralliseksi nuorten arkisesta kansalaisuudesta (ks. Biesta 2011) ja pikemminkin jäävän ennalta-asetettujen tavoitteiden toteuttamiseksi kuin sellaiseksi oppilaitten yhdessä tekemäksi toiminnaksi, joka voi aikaansaada muutoksia rakenteissa (esim. Männistö 2020).

Artikkelimme lähtökohtana on ollut tekemämme etnografinen tutkimus kahdessa järjestökentän projektissa, joissa työskenneltiin nuorten kanssa. Näiden projektien tavoitteena oli vahvistaa sekä nuorten osallistumista järjestön toiminnassa että laajemmin yhteiskunnassa. Jo etnografisen kenttätöön aikana tunnistimme molemmissa projekteissa toimintatapoja, joilla pyrittiin vastaamaan demokratiakasvatuksen kritiikissä esiin nostettuihin osallistumisen esteisiin ja poistamaan näitä. Erityisesti kumpaankin projektiin osallistuneiden nuorten näkemykset siitä, että projekteissa toimittiin ”toisin”, ja heidän antamansa palaute toiminnan mielekkyydestä ja jopa voimauttavuudesta johtivat meidät tarkastelemaan näitä projekteja (osana kansalaisyhteiskunnan kenttää) niin sanotusti toisin tekemisen tilana. Eletyn kansalaisuuden käsitteen rajoissa siirrämmme katseen demokratiakasvatuksen tavoitteista ja ideaaleista tekemiseen ja toimintaan. Ymmärrämme käsitteen teoreettis-metodologisena työkaluna, joka auttaa tarkastelemaan sellaista järjestöissä tapahtuvaa nuorten ja aikuisten yhdessä tekemistä, joka on nuorista itsestään lähtöisin ja kiinnittyy heidän arkiseen, tämänhetkiseen kansalaisuuteensa.

Tarkastelumme pyrkii vastaamaan myös demokratiakasvatuksen ja sen tutkimuksen inklusiivisuutta koskevaan kritiikkiin, jonka mukaan sekä suomalaisessa kehittämistyössä että tutkimuksessa keskustellaan usein nuorista yhtenä joukkona, vaikka eri taustoista tulevilla nuorilla on erilaiset mahdollisuudet osallistua (esim. Boldt 2021; OM 2020; Koskinen & Mietola 2021). Aineistomme on tuotettu kahdessa projektissa, joiden toteuttajat olivat yhdenvertaisuuskysymysten ja vähemmistöjen kanssa työskenteleviä järjestöjä. Toisessa projektissa nuorten rekrytoinnissa oli pyritty siihen, että ryhmässä on ”edustus” mahdollisimman laajasti eri perusteista johtuvaa syrjintää kohtaavista ryhmistä (esim. kieli, vammaisuus, etnisyys, seksuaalisuus). Toisen projektin rekrytoinnissa keskityttiin erityisesti etnisistä vähemmistöistä tuleviin nuoriin. Nuorten välisten erojen tunnistaminen ja vähemmistöasemasta seuraavien erityisten osallistumisen esteiden tunnistaminen olivat siis toiminnan keskeinen lähtökohta, ja kuten tulemme esittämään, toiminnan sisältöjä ja tapoja rakennettiin suhteessa juuri näiden nuorten kansalaisuuden kokemuksiin.

Aineistomme analyysissa tukeudumme Engin Isinin (2009; 2017) kansalaisuutta koskevaan teoretisointiin ja Gert Biestan (2011) pohdintaan demokratian oppimisesta. Molempien ajattelusta voidaan hahmottaa pyrkimys haastaa konventionaalinen käsitys siitä, missä ja miten demokratia ja kansalaisuus toteutuvat ja millaiseksi näin hahmotettuna muodostuu niin sanottu ideaal kansalainen ja tämän kasvattamisen kysymys. Tarkastelu siirretään sosio-poliittisen järjestyksen sisältä sen reunamille: demokratiassa on kyse neuvottelusta ja kamppailusta, jotka koskevat itse tätä järjestystä, oikeudesta jäsenyyteen ja oikeudesta vaatia oikeuksia. Isin (2009) luonnosteleekin aktivistikansalaisen hahmoa, joka toisin kuin ”aktiivinen kansalainen”, jonka osallistuminen toteutuu olemassa olevaa järjestystä ylläpi-

tävän käsikirjoituksen mukaisesti vaikkapa äänestämällä, veroja maksamalla ja asepalvelukseen värväytymällä, osallistuukin tuon käsikirjoituksen kirjoittamiseen. Biestan (2011, 82) sanoin ”demokratiassa ei ole kyse siitä, että valitaan valmiilta ruokalistalta, vaan valinnoista, jotka koskevat sitä, mitä tuolla listalla pitäisi ylipäättään olla”. Katse ei ole niinkään siinä, mitä kansalaisen tulisi osata, vaan miten ja missä kansalaisuus toteutuu.

Kansalaisuus tekemisenä

Kansalaisuus ei ole vain muodollinen asema, vaan vuorovaikutteinen prosessi yksilöiden, yhteisöjen ja yhteiskunnan instituutioiden välillä. Yksinkertaistaen kansalaisuudessa ei ole kyse vain olemisesta, vaan myös tekemisestä. Kansalaisuuden tutkija ja teoreetikko Engin F. Isin on pyrkinyt tuomaan kansalaisuudesta käytävään keskusteluun juuri toiminnallisen ulottuvuuden. Hänen tavoitteensa on ollut kehittää sellaista kansalaisuuden käsitteistöä, joka auttaisi ymmärtämään, kuinka yhteiskunnassa eri tavoin asemoidut ihmiset konstituivat itsensä poliittisen yhteisön jäseniksi ja politiikan subjekteiksi (Isin 2008; 2009; 2017; 2019). Kansalaisuus poliittisen yhteisön jäsenyytenä on Isinin mukaan siten kontingentti ja historiallinen kategoria, jonka ehdoista ja merkityksistä käydään jatkuvaa neuvottelua (Isin 2019).

Isin (2008; 2009) erottaa kansalaisuudesta kolme toisiinsa limittyvää ulottuvuutta, jotka ovat kansalaisuus asemina, käytäntöinä ja tekoina. Kansalaisuus asemana viittaa institutionaalisesti määriteltyyn ja tunnustettuun poliittisen yhteisön jäsenyyteen, jota symboloi esimerkiksi tietyn valtion passi. Kansalaisuuden käytännöt viittaavat laissa säädettyihin tai julkisen hallinnon asettamiin melko vakiintuneisiin poliittisen toiminnan käytäntöihin. Esimerkki vakiintuneesta kansalaisuuden käytännöstä on vaalit, kun taas osallistuva budjetointi sekä kansalais- ja asukasraadit kuvastavat uudenlaisten käytäntöjen muodostumista perinteisempien rinnalle. Kansalaisuuden teot taas ovat jo poliittisiksi miellettyjä asioita tai politisoimaan pyrkiviä tekoja, jotka eivät välttämättä noudata vakiintuneita poliittisen toiminnan muotoja tai kanavoitu virallisten väylien kautta.

Kansalaisuuden tekojen teoretisointia on hyödynnetty esimerkiksi tarkasteltaessa työlainsäädännön ulkopuolella olevien mobilisaatiota (Andrijasevic 2013) ja kansallisvaltioiden ulossulkevaa turvapaikkapolitiikkaa sekä sen muuttamiseen tähtäävien ryhmien kampanjointia (Barbero 2012; Müller 2015). Teorian empiirisissä sovelluksissa onkin korostunut eri tavoin kansalaisuuden virallisen aseman ulkopuolella olevien ryhmien poliittinen toiminta ja teot. Vaikka yhteiskunnallinen asema osittain ehdollistaa eri ryhmien mahdollisuuksia poliittiseen toimintaan, ei kansalaisuus virallisena asemana ole kuitenkaan Isinin ajattelussa välttämätön ennakoheito kansalaisuuden tekojen toteuttamiselle.

Kansalaisuuden tekojen teoretisoinnin näkökulmasta on tarkasteltu myös lasten ja nuorten elettyä kansalaisuutta ja poliittista toimijuutta. Teorialla on pyritty haastamaan niin sanottua politiikan suppeaa tulkintaa vain institutionaalisilla areenoilla tapahtuvana toimintana ja ajatusta nuorista tulevina kansalaisina. Kirsi Pauliina Kallio (2019) on esimerkiksi soveltanut teoriaa kansalaisuutta ja poliittista toimintaa kartoittavien tutkimusten sisäänrakennettujen kansalaisuus- ja poliittikkäkäsitusten analyysiin ja jatkokehittelyyn. Anni Rytioja ja Kirsi Pauliina Kallio (2018) analysoivat kyselyjen lisäksi esseekirjoituksia, joissa nuoret kertoivat näkemyksiään politiikasta. Artikkelimme laajentaa teorian annin pohdintaa tarkastelemalla kansalaiskasvatuksen käytäntöjä nuorten ja aikuisten välisessä yhteistoiminnassa.

Kansalaiskasvatus häiriönä

Samoin kuin edellä kuvatussa Isinin teoriassa, myös kasvatusajattelija Gert Biesta on ottanut omassa teoriassaan lähtökohdaksi sen, että nykyinen demokratia on sosiaalisena järjestyksenä kontingentti ja ajallisesti muuttuva. Hänelle tämä tarkoittaa, ettei nykyisiä demokratian toimintatapoja voi ottaa annettuina. Siksi kansalaiseksi kasvamisessa on Biestan tulkinnassa kyse siitä, että olemassa olevat asetelmat voidaan asettaa kyseenalaiseksi. Hänen ajattelussaan korostuu poliittisen järjestykseen socialisaation sijaan subjektifikaatio eli subjektiksi tuleminen poliittisessa toiminnassa (Biesta 2011, 87–98). Biestan ajattelussa kansalaiskasvatuksen keskiössä ei siis ole mukautuminen toimimaan olemassa olevissa käytännöissä jo valmiiksi käsikirjoitetulla tavalla, vaan subjektifikaatioprosessi, jossa yksilö rakentaa poliittisia näkemyksiään ja löytää yhdessä muiden kanssa toimien tapoja tuoda omia näkemyksiään esille silloinkin, kun hän on eri mieltä tai vastahangassa olemassa olevien ajattelutapojen ja toimintamallien kanssa. Näin tarkasteltuna poliittinen identiteetti ei ole jotain, mitä edellytetään, jotta yksilö voi osallistua demokraattiseen poliittiseen toimintaan, vaan identiteetti muodostuu tällaisen toiminnan seurauksena. Biestan ajattelussa demokratiaan kasvamisen paikat eivät ole esimerkiksi muodollista toimintaa erilaisissa edustuksellisissa puitteissa, vaan toimintaa erilaisilla arjen areenoilla, joissa lapset ja nuoret toimivat. Vastaavasti huomiota tulisi kiinnittää yksilökansalaisten aktiivisuuden tai passiivisuuden sijaan siihen, millaisissa puitteissa poliittinen toiminta ylipäänsä toteutuu (Biesta 2011, 10).

Kasvatusfilosofi Edda Sant on omassa demokratiakasvatuksen luokittelussaan sijoittanut Biestan ajattelun agonistiseksi demokratiakasvatukseksi kutsumaansa perinteeseen. Tätä luonnehtii näkemys demokratiasta avoimena prosessina, jossa päämääränä ei voi olla konsensus, sillä demokraattiseen prosessiin kuuluvat väistämättä peruuttamattomat ristiriidat ja niiden ratkaisu väkivallattomalla tavalla. (Sant 2019, 677–679.) Agonistista demokratiakäsitystä kehitellyt Chantal Mouffe on kuvannut agonismin ja konfliktin olevan demokratian ytimessä. Demokraattinen toiminta sisältää hänen ajattelussaan väistämättä konflikteja yhteensovittamattomien kokemusten takia, ja siksi erimielisyys ja toisintekeminen ovat tavoiteltavia tiloja eivätkä jotain, joka pitää häivyttää. (Mouffe 2005.) Kasvatuksellisenä sovellutuksena tästä ajattelusta on esitetty, että kasvatusinstituutiot tulisi rakentaa avoimiksi ja erilaisia asemia, käytäntöjä ja tekoja mahdollistaviksi sen sijaan, että ne ovat vakiintuneita ja pyrkivät kasvattamaan nuoria toimimaan vain tietyllä tavalla (Sant 2019, 678–679).

Koska Biestalle demokratiassa on kysymys uudelleenmuovautuvasta, erimielisyyteen pohjautuvasta ja dynaamisesta toiminnasta, myös hänen kansalaiskasvatusta koskevat näkemyksensä edellyttävät, ettei nuorten kansalaisuutta tulisi hahmottaa johonkin olemassa olevaan toimintaan asettumisena. Biestalle siis vaikkapa äänestysaktiivisuus ei ole kansalaiskasvatuksen onnistumisen mittari. Kansalaisuuden tukemisessa olennaista on tarkastella nuoria tietyssä tilanteessa, kontekstisidonnaisesti toimimassa yhteisellä julkisella areenalla. Olennaista on se aktuaalinen tilanne, jossa nuoret toimivat ja jossa heidän kansalaisuuttaan tuetaan (Biesta 2011, 15). Hänelle keskeistä on, että kasvatuksessa voidaan jollakin tavoin häiritä tai muuntaa olemassa olevaa toimintatapaa, jotta sinne aukeaa tilaa nuorten uudelle toiminnalle (Deceur ym. 2020). Kasvatus on toisintekemisen mahdollistamista. Näin kansalaiskasvatuksen lähtökohta ei ole yksilöiden tietovarannon lisääminen, vaan sellaisten ympäristöjen rakentaminen, joissa toteutuu kasvatuksen duaalituloite: muuttaa ympäristöjä kasvua tukevaksi ja samaan aikaan tukea näissä ympäristöissä yksilöitä ja ryhmiä sekä heidän kehittyviä valmiuksiaan.

Suomalaiseen kansalaiskasvatuksen kontekstiin Biestan kritiikkiä ja hänen ajatuksiaan soveltaen kansalaiskasvatuksessa ei tulisi olla kyse pelkästään siitä, että opitaan tietoja siitä, miten vaikutetaan kansalaisena tai miten poliittinen päätöksenteko toimii. Kysymys on myös toiminnasta ja teoista sekä siitä, että maailmaa ja rakenteita voidaan muuttaa yhteisesti. Jatkossa tutkimme Biestan ja Isinin näkemyksiin perustuen, millaisia kansalaiskasvatuksen käytäntöjä on koulun ulkopuolisessa oppimisessa.

Tutkimuskysymys

Tutkimme artikkelissamme kansalaisyhteiskunnan projekteja, joiden tarkoituksena on tukea nuorten poliittista toimintaa ja kehittää valmiuksia osallistua. Lähestymme näitä projekteja edellä kuvaamamme teoreettisen kehyksen informoimina. Esitetty teoreettisen kehys sopii mainittujen projektien tarkasteluun: niissä on lähtökohtaisesti tavoitteena nuorten aseman vahvistaminen ja toimiminen. Niissä on myös mukana Biestan (2011) ajatusten mukainen elementti siinä, että painopisteen pitäisi olla nuorten itsensä tärkeiksi kokemissa asioissa, ei järjestelmän etukäteen olettamassa toimintalogiikassa. Projekteissa törmätään myös siihen, millaisia kansalaisuuden asemia ja käytäntöjä on olemassa ja millaisia tekoja niiden puitteissa on mahdollista toteuttaa.

Tarkemmat tutkimuskysymykset ovat seuraavat:

- Millaisia kansalaisuuden tekoja projekteissa syntyy? Mikä niiden suhde on kansalaisuuden käytäntöihin?
- Millä tavalla nuorten omat käsitykset, kokemukset ja kulttuurit näkyivät projekteissa?

Aineisto, metodologia ja etiikka

Isinin ja Biestan kansalaisuutta koskevien teorioiden informoimana luemme kahta etnografista aineistoa. Molemmat aineistot koskevat järjestökentällä toteutettuja projekteja, joissa työskenneltiin nuorten kanssa yhteiskunnallisen vaikuttamisen äärellä.¹

Projekti A oli kansalaisjärjestön toimintaan kiinnittynyt lyhykestoinen projekti, jolla täydennettiin aiemmin toteutettua syrjinnän vastaista kampanjaa. Projektin taustalla oli huomio, että kampanjasta uupui nuorten näkökulma. Projekti oli järjestölle myös mahdollisuus kehittää omia toimintatapojaan nuoria osallistavammiksi. Projektin toteuttamiseksi koottiin kymmenen nuoren kampanjaryhmä, joka kokoontui neljä kertaa (4 t / työpaja). Projektin tavoitteena oli ennen kaikkea yhteiskunnallinen vaikuttaminen. Ryhmän toimintaa veti kaksi järjestön työntekijää, ja työpajakerroille oli kutsuttu ulkopuolisia asiantuntijoita luennoimaan syrjinnästä, häirinnästä ja yhteiskunnallisen kampanjan toteuttamisesta. Ryhmään osallistuvat nuoret olivat täysi-ikäisiä ja tulivat eri vähemmistöryhmistä.

Projekti B taas oli monikulttuurisen kansalaisjärjestön erityisesti etnisiin vähemmistöihin kuuluville nuorille suunnattu yhteiskuntaopillinen kurssi osallistumisesta ja vaikuttami-

1 Etnografinen tutkimus toteutettiin ALL-YOUTH -tutkimuskonsortion Kohti yhdenvertaista nuoruutta -osahankkeessa. Tutkimukseen osallistuneet projektit löydettiin konsortion yhteistyökumppaneiden välityksellä. Emme nimeä projekteja tai näitä toteuttaneita järjestöjä suojellaksemme osallistuneiden nuorten yksityisyyttä: järjestöt ovat osana omaa toimintaansa julkaisseet projekteista sisältöjä (esim. valokuvia, kampanjamateriaaleja, sosiaalisen median postauksia), joista osa nuorista on mahdollista tunnistaa.

sesta suomalaisessa yhteiskunnassa. Motivaationa kurssin järjestämiseen oli kurssien järjestäjien mukaan järjestössä tehty havainto tekijöistä, jotka hankaloittivat vähemmistönuorten osallistumista yhteiskunnalliseen ja poliittiseen toimintaan. Kurssilla oli kaksi ohjaajaa, lisäksi kurssille osallistui vierailevia asiantuntijapuhujia (esim. tutkijoita, toimittajia, vaikuttajia). Kurssi koostui kevään ja kesän aikana järjestetystä 15:stä työpajasta (2–6 t / työpaja). Kurssille osallistui 41 nuorta, joista 31 suoritti kurssin loppuun. Kurssin tavoite oli paitsi sivistää myös voimaannuttaa, osallistaa ja aktivoida nuoria osallistuviksi ja kriittisiksi kansalaisiksi.

Molemmat projektit on mahdollista ymmärtää osallistamistoimenpiteinä, joiden tavoitteena on vahvistaa marginalisoituihin ryhmiin paikantuvien kansalaisten äänen kuulumista yhteiskunnassa, ja jopa heidän kiinnittymistään yhteiskuntaan. Projektien tavoitteet kuitenkin eroavat toisistaan. Projekti A:ssa osallisuutta tarkastellaan kahdessa kehyksessä. Yhtäältä haluttiin vahvistaa nuorten osallisuutta järjestössä tehtävässä toiminnassa siten, että nuorten ääni ja näkökulma tulee huomioiduksi ja saadaan näkyväksi toiminnassa, erityisesti kehitettävän kampanjan osalta. Toisaalta projektissa tavoitteena oli vahvistaa nuorten äänen kuulumista yhteiskunnallisessa keskustelussa. Projekti B:ssä oli eksplisiittisempi kansalaisyhteiskunnan kasvattamisen painotus: vaikka tavoitteena oli haastaa demokratian käytäntöjä, joissa nuorille on rajattu kapea toiminnan tila, oli projektin julkilausuttuna tavoitteena myös kasvattaa nuorista osallistuvampia kansalaisia. Täten, vaikka molemmissa projekteissa tavoitteena on nuorten osaamisen vahvistaminen, eroavat ne tavoitteidensa laajuudessa. A:ssa tavoitteet kiinnittyivät suoraviivaisesti käsillä olevaan projektiin ja siinä toimimiseen ja B:ssä haluttiin lisäksi vahvistaa nuorten poliittista toimijuutta, yli projektissa toteutuvan toiminnan. Tämä lähtökohta näkyy myös siinä, millaisia poliittisia tekoja näiden projektien sisällä syntyy sekä siinä, miten nämä teot yhdistetään olemassa oleviin yhteiskunnallisiin käytäntöihin.

Tutkimuksemme on etnografinen. Arkiseen toimintaan jalkautuva, toiminnan kulkua ja toimijoiden tälle antamia merkityksiä havainnoiva ja tallentava etnografia (ks. Lappalainen ym. 2007) antaa hedelmällisen lähtökohdan tutkia toisaalta sitä, voidaanko tällaisilla osallistavilla käytännöillä tukea tosiasiallisesti nuorten toimintaa ja avata uudenlaisia mahdollisuuksia (Boldt 2021) sekä toisaalta kysymystä poliittisesta osallistumisesta tavalla, joka ei rajaa ennalta jonkinlaista toimintaa poliittisen osallistumisen ulkopuolelle (Luhtakallio & Eliasoph 2014).

Etnografinen kenttätyömme tapahtui osallistumalla tarkasteltavaan toimintaan – kurssille ja työpajoihin – nuorten rinnalla. Havainnoimme toimintaa ja kirjasimme muistiinpanoja tapahtumista ja käydyistä keskusteluista. Osallistuimme kaikkiin projektien aikana järjestettyihin työpajoihin. Lisäksi haastattelimme työpajojen päätyttyä muutamia toimintaan osallistuneita nuoria. Haastattelut olivat etnografisia (ks. Tolonen & Palmu 2007): keskustelun aihepiirit kiinnittyivät siihen, mitä työpajoissa oli tehty ja millaisia havaintoja ja kokemuksia nuorille oli toiminnasta kerääntynyt. Aineistomme koostuu kenttämuistiinpanoista sekä haastattelulitteraatioista (N= 7).

Informoituun suostumukseen kiinnitettiin huomiota huolellisesti tutkimuksen eri vaiheissa. Järjestöt rekrytoivat projekteihin osallistuneet nuoret. Pyysimme järjestöjä informoimaan jo rekrytointivaiheessa nuoria siitä, että projektiin sisältyy myös tutkimusyhteistyötä. Molemmissa projekteissa me tutkijat esittelimme itsemme, tutkimusintressimme ja tutkimuksen toteuttamisen tavan ryhmien ensimmäisellä tapaamiskerralla. Jaoin osallistujille tiedotekirjeet, joissa kerrottiin laajemmasta tutkimushankkeesta, johon tutkimuksemme kuuluu, kyseisen kenttäjakson fokuksista, sekä keskeisistä tutkittavien oikeuksista ja tutkijan velvollisuuksista. Suullisessa informoinnissa kävimme läpi kirjeen sisällön tarken-

taen, mitä sen asiat käytännössä tarkoittavat. Painotimme, että olemme kiinnostuneita siitä, mitä työskentelyssä tapahtuu, miten ja millaisista asioista keskustellaan ja miten nuoret haluavat ja voivat yhteiskunnassa vaikuttaa.

Painotimme sitä, että osallistuminen tutkimukseen on vapaaehtoista, että osallistumisen voi keskeyttää tai tästä kieltäytyä nimeämättä syytä, ja että siitä voi kieltäytyä ilman, että kieltäytyminen tai keskeyttäminen vaikuttaa nuoren osallistumiseen projektin toimintaan. Alussa kerätyn suullisen suostumuksen lisäksi lähestyimme suostumusta prosessuaalisesta näkökulmasta, eli olimme läpi kenttätöön herkinä erilaisille sanattomillekin merkeille, jotka mahdollisesti ilmentäisivät haluttomuutta tai epämukavuutta osallistua (ks. esim. Renold ym. 2008). Kukaan tutkimukseemme osallistuneista nuorista ei kieltäytynyt tai ilmaissut myöhemmin halua vetäytyä tutkimuksesta. Tässä artikkelissa käytetyt nimet ovat pseudonymejä ja joitain tietoja tutkimukseen osallistuneista nuorista tai paikoista on jätetty pois tai muutettu osallistuneiden yksityisyyden suojaamiseksi.

Politiikan käytännöt ja teot

Tutkimuksemme kohteena on kaksi järjestölähtöistä projektia, joissa kansalaisuus hahmotuu eri tavalla. Kummassakin on tavoitteena saada nuorten näkökulmaa kuuluviin. Kummassakin näkyy kasvatuksen duaalitavoite (Biesta 2011): on tuettava nuorten valmiuksia toimia, mutta myös pyrittävä vaikuttamaan yhteiskuntaan siten, että nuorten näkökulma tulisi paremmin esille. Molempien projektien tavoitteena oli edesauttaa ja vahvistaa nuorten osallistumista, toimintaa ja vaikuttamista yhteiskunnassa. Tässä ensimmäisessä tulosoiossa analysoimme sitä, millaisena projekteissa nähtiin vaikuttamisen käytännöt, miten projekteihin osallistuneet nuoret nämä käytännöt vastaanottivat ja sitä, missä määrin ne mahdollistivat toisin tekemisen tapoja. Kyse on siis erilaisista kansalaisuutta rajaavista käytännöistä sekä erilaisista teoista, joita nämä käytännöt rajaavat, mutta eivät täysin determinoi (ks. luku Kansalaisuus tekemisenä).

Ensimmäisessä tarkastelemassamme projektissa tavoitteena oli vahvistaa nuorten tietämystä suomalaisesta yhteiskunnasta ja poliittisesta järjestelmästä sekä tukea heidän kykyjään osallistua yhteiskunnalliseen toimintaan. Isiniläisittäin (esim. Isin 2009) ilmaisten projektin tavoitteena oli lisätä ymmärrystä kansalaisten asemista ja käytännöistä sekä rohkaista toimimaan näiden käytäntöjen puitteissa. Projektin aikana nuoret järjestivät poliittisen keskustelutilaisuuden, kävivät tutustumiskierroksella kaupungintalolla, eduskunnassa ja oikeusministeriössä sekä tapasivat medioiden päätoimittajia ja tutustuivat puolueiden agendoihin ja eroihin. Kurssin osallistujilla oli lähtökohtaisesti erilaisia asemia kansalaisina (Isin 2009): mukana oli sekä ala- että täysi-ikäisiä nuoria, Suomen kansalaisia, kansalaisuutta hakevia, pysyvällä oleskeluluvalla maassa olevia ja turvapaikanhakijoita.

Kurssin alussa kurssia ohjaavat järjestön työntekijät esittelivät nuorille kurssin tavoitteita, taustaa ja ohjelman. Tällöin myös tuotiin esille erilaisia politiikan käytäntöjä, joita nuorten ei oletettu tietävän. Ristiriita käytäntöjen pysyvän luonteen ja nuorten niitä koskevan muutoshalun välillä tuli ilmi välittömästi.

Ohjaaja aloittaa kertomalla, miksi tällainen kurssi on järjestetty: ”Kaikki alkoi viime vuoden projektista, jonka aikana kävi ilmi että harva Suomessa pääsee vaikuttamaan, edes tutustumaan, siihen, mihin voi vaikuttaa ja millä tavalla.” Jatkaa todeten, että tähän vaikuttaa se, miten vaikuttaminen ymmärretään: yleensä tiedetään vain äänestäminen, ulkoistetaan päätöksenteko, ei katota perään. ”Varsinkin nuorilla on vähemmän uskallusta lähteä tutustu-

maan, mitkä on ne vaikutusmahdollisuudet. Ja aikuiset puhuu nuorista että rakentavat näille vaikutusmahdollisuuksia. Mutta nämä ei kohtaa.” Tavoitteena heillä on, että tämän kurssin aikana sekä opitaan vaikuttamisesta että konkreettisesti tehdään tätä, mutta ”ei missään hiekkalaatikossa minkä aikuiset rakentaa”. Thomas pyytää puheenvuoroa, haastaa ajatuksen, että tällaisella kurssilla voisi tosiasiassa vaikuttaa asioihin ”mitä se on muuttanut, lakeja, politiikan tekoa?”. Järjestön toimintaan viime vuonna osallistuneista nuorista toinen vastaa tähän, että heidän viime vuonna kohtaamistaan poliitikoista monet toi esiin ”että nuorissa on tulevaisuus”, että kyllä kuuntelevat, kun puhutaan. Toinen lisää tähän ”että kun mulla on kaksi taustaa, niin pääsin kertomaan miltä musta näyttää”. Ohjaaja puuttuu keskusteluun, toteaa, että hyviä kysymyksiä vaikuttamisesta, huomenna näitä on mahdollista kysyä kansanedustajilta Pikkuparlamentissa. Thomas kysyy että keitä poliitikkoja siellä on, mistä puolueista, ohjaaja luettelee varmistuneet. (Kenttämuistiinpano, projekti B.)

Ote kenttämuistiinpanoista tekee näkyväksi kurssin tavoitteita ja sitä, miten näistä viestitiin nuorille. Esiin tulee myös nuorten kriittinen suhtautuminen osallistamiseen. Nuorten politiikka- ja kansalaisuuskesityksiä nuorten omien esseekirjoitusten pohjalta tutkineet Rytioja ja Kallio (2018) ovat huomauttaneet, että vaihtoehdot kansalaistoiminnan muodot eivät saa juurikaan sijaa nuorten omissa pohdinnoissa. Thomasin esiin nostama kysymys pyrkii ainakin hetkellisesti nostamaan keskusteluun kurssiin käsikirjoitettujen politiikan käytäntöjen mielekkyyden ja vaikuttavuuden. Se nosti keskusteluun käytäntöjen pysyvyyden ja epäilyn siitä, miten näihin käytäntöihin voidaan vaikuttaa.

Keskeinen osa Isinin (2009, 380) kansalaisuuden tekojen ajattelussa on politisaatio eli asioiden kiistanalaiseksi saattaminen tekojen avulla. Thomasin kriittinen kysymys voidaankin tätä ajatusta mukaillen tulkita pyrkimyksenä kurssin – ja laajemmin politiikan – käytäntöjen kiistanalaiseksi tekemiseen. Yllä olevassa otteessa teema herättääkin hetkellisesti nuorten parissa keskustelua, jossa järjestön toimintaan aiemmin osallistuneet nuoret haastavat Thomasin käsitystä siitä, että tällaisella kurssilla ei pysty muuttamaan asioita. Kiistanalaisuus jää kuitenkin taka-alalle kurssin ohjaajan ehdottaessa, että nuoret veisivät nämä kysymykset mukanaan kansanedustajien tapaamiseen.

Vaikka kurssin keskeinen idea ja tavoite oli laajentaa ymmärrystä erilaisista vaikuttamisen areenoista ja keinoista yhteiskunnassa, päätyivät kurssin sisällöt lopulta tuottamaan varsin perinteisen kuvan poliittisesta osallistumisesta ja sen ”areenoista”. Huolimatta pyrkimyksestä irtaantua ”aikuisten rakentamasta hiekkalaatikosta”, tavoitteet kiinnittyivät olemaan oleviin käytäntöihin ja toimimiseen niiden varassa keskustellen ja väitellen. Näin kurssin toiminta kiinnittyi pikemminkin politiikan vakiintuneisiin sfääreihin kuin arkiseen, nuorten omat kokemusmaailmat huomioivaan elettyyn politiikkaan (Rytioja & Kallio 2018). Aiemmassa tutkimuksessa onkin huomautettu, että nuorten valtauttamiseen tähtäävät käytännöt, kuten nuorisovaltuustot tai osallistava budjetointi, edellyttävät poliittisen järjestelmän toimintalogiikan sisäistämistä eivätkä välttämättä jousta nuorten elämäntilanteen mukaan tai huomioi nuorten taustoista johtuvia erilaisia lähtökohtia ja mahdollisuuksia osallistua (esim. Boldt 2021).

Toisessa tarkastelemassamme projektissa osallistujille kerrottiin jo ensimmäisellä kerralla työskentelyn raamit: tavoitteena oli yhden kampanjateon toteuttaminen, tapaamisten suunnitellut sisällöt ja vierailevat puhujat. Teoreettisen viitekehyksemme näkökulmasta

huomionarvoisen projektista teki se, että tämän ei tarvinnut sijoittua vakiintuneiden politiikan käytäntöjen puitteisiin. Tavoitteena oli isiniläisittäin toteuttaa kansalaisuuden teko, joka jollakin tavalla osoittaisi toisin toimimisen tapoja ja ravistelisi vakiintunutta järjestystä. Ensimmäisessä tapaamisessa painotettiin, että nuorilla on varsin vapaat kädet toteutuksensa. Lisäksi korostettiin kuinka tärkeää on, että sisältö tulee nuorilta itseltään: koska seksuaalinen häirintä sekä rasismista tai uskonnosta johtuva taikka kielivähemmistöihin tai vammaisiin ihmisiin kohdistuva häirintä ja syrjintä koskettaa myös nuoria, ei nuorten näkökulmaa voida jättää huomiotta. Lisäksi painotettiin, että ryhmän moninaisuus ja aiheen omakohtaisuus ovat lähtökohtana sille, että ryhmällä on relevanttia sanottavaa:

Alustaja vetää yhteen keskustelun pointteja ryhmän työskentelyssä käytettäväksi. Toteaa, että ihan ensimmäinen viesti on että ”olkaa aitoja”, mutta että tämän ei pitäisi teille olla haaste koska ”ootte niin erilaisia ihmisiä.” (Kenttämuistiinpano, projekti A.)

Kolmen tapaamisen aikana, jolloin kampanjatekoa suunniteltiin, ohjelmassa vuorottelivat kutsuttujen puhujien alustukset ja ryhmän sisäinen työskentely. Tapaamisen alun vetivät alustajat ja lopussa keskityttiin kampanjateon suunnitteluun. Alustajat käsitelivät aihettaan ryhmän kanssa keskustellen, kutsuen nuoret jakamaan kokemuksiaan, samalla kertoen omasta historiastaan vaikuttajina. Kertomuksilla alustajien omasta tiestä kansalaistoimintaan ja puhuttelemalla nuoria ”ihmisoikeuspuolustajina” nuoret kutsuttiin sekä tunnustettiin osaksi aktivistiyhteisöä.

Kansalaisyhteiskunta tuotettiin työskentelyssä myös itsestään selväksi toiminnan kentäksi. Tämä korostui kampanjointia käsittelevissä alustuksissa. Näissä esiteltiin esimerkein, miten kansalaisyhteiskunnassa voidaan ruohonjuuritasolta nostaa teemoja yhteiskunnalliseen keskusteluun, rakentaa uusia verkostoja ja hyödyntää olemassa olevia, toimia eri toimijoiden kanssa, sekä käyttää useita toiminnan strategioita. Työskentelyssä tuotiin myös esiin, miten asioita on mahdollista nostaa jopa institutionaalisen politiikan agendalle esimerkiksi kansalaisaloitteen kautta. Toisaalta tuotiin avoimesti esiin myös se, millaista vastustusta syrjinnän vastainen työ saa.

Kansalaisyhteiskunta näyttäytyi alustajien puheessa toisin toimimista mahdollistavana tilana, joka kuitenkin sisältää omat reunaehdonsa eikä ole irrallinen yhteiskunnallisista valtasuhteista. Myös tällä kentällä poliittinen toiminta edellyttää osaamista, strategioita ja taktiikoita, joita alustajat omien kokemustensa ja esimerkkiensä kautta välittivät nuorille. Nuorten puhuttelemisen ihmisoikeuspuolustajina ja kansalaisyhteiskunnan toimintalogiikan avaaminen kuvastaa yhtäältä sitä, miten kansalaisvaikuttamisessa aktivistin ja asiantuntijan roolit kulkevat rinnakkain (Järviö 2018, 111) ja toisaalta sitä, miten viestinnän rooli on korostunut myös kansalaisvaikuttamisen kentällä (Kantola & Lounasmeri 2014).

Jo toisella kerralla keskusteltiin siitä, millainen kampanjateko haluttaisiin toteuttaa. Päädyttiin toteuttamaan flashmob eli kaupunkitilassa toteutettava yksittäinen performanssi. Tämä on sukupolvipoliittisesti luonteva asetelma, sillä nuorten valmius osallistua mielenosoituksiin on vanhempia ikäluokkia korkeammalla tasolla (Harrinvirta 2019). Flashmob toteutettiin julkisessa tilassa. Myöhemmin työskentelyä purettaessa nuoret toivat esiin tyytyväisyytensä toteutettuun kampanjatekoon, flashmobiin. Vaikka osasta tuntui, että performanssi jäi lyhykäiseksi, oltiin yksimielisiä siitä, että toteutus oli ollut hyvä, tekeminen ”jopa inspiroivaa” ja ”jännittävää”:

Ohjaaja kysyy, millainen kokemus jäi flashmobista.

Ninni: oli kiva olla yhdessä ja –

Karoliina: se että saatiin oikeasti vaikuttaa. ja se asia mihin puututtiin niin oikeasti iso asia.

Miro jatkaa: yhteiskunnallisesti laaja ilmiö.

[...] Niila pohtii, että ”aihe on vaikea ja henkilökohtainen. [...] Ei ole helpoa mennä kyltiin kanssa esille [flashmobissa] (naurahtaa). Että minä, syrjinnän kohde.” (Kenttämuistiinpano, projekti A.)

Kampanjateossa osallistuva kansalaisuus näyttäytyi kollektiivisena toimintana, jonka tavoitteena on yhteiskunnallisten epäkohtien artikulointi ja uusien teemojen nostaminen politiikan agendalle. Niilan pohdinta aiheen henkilökohtaisuudesta kuvastaa sitä, kuinka nuorten yhteiskunnallinen asema on sidoksissa heidän mahdolluuksiinsa politisoida yhteiskunnallisia epäkohtia kansalaisuuden tekojen kautta (Isin 2017). Toisaalta molemmat tarkastelemamme projektit osoittavat, että olemassa olevat kansalaisuuden käytännöt ja tulkinnot niiden mahdollistamista teoista ohjaavat toimintaa. Kansalaisyhteiskunnassa on enemmän tilaa erilaisille teoille, mikä toi myös osallistujille tunteen, että heille oli mahdollista toteuttaa omia näkemyksiään ja tuoda niitä esiin julkisessa tilassa.

Projektien toimintakulttuurit ja nuorten kulttuurit

Edellä esitetyssä näkökulmassa kansalaiskasvatukseen korostuu tekeminen sellaisissa ympäristöissä, joissa nuoret elävät ja toimivat arjessaan. Ei voida lähteä vain siitä, että nuoret tulevat osaksi virallisia rakenteita, vaan heillä on oltava mahdollisuus tarvittaessa laventaa olemassa olevia käytäntöjä ja määrittää toiminnan sisältöä. Kansalaiskasvatuksessa olennaista on nähdä poliittinen järjestys jonakin sellaisena, joka muuttuu toiminnan myötä, ja siksi myös kansalaiskasvatuksen tulee mahdollistaa toisin tekemisen tiloja (Biesta 2011, 96–98). Seuraavana siirrymme tarkastelemaan, millä tavalla projekteissa pyrittiin huomioimaan nuorten sosiaaliset maailmat ja toiminnan tavat. Tämän tutkiminen edellyttää myös sitä, että tutkitaan, mitä ehtoja on sille, että nämä kokemukset uskalletaan tuoda esille.

Edellä kuvasimme, että selkeästi kansalaisyhteiskunnan rakenteista mutta myös kansalaisyhteiskunnan eetoksesta lähtevä projekti tuotti teon, joka synnytti nuorille kokemuksen vaikuttamisesta. Flashmobin johtaneen kampanjan rajautuminen kansalaisyhteiskuntaan palautui varmasti alustajien omaan toiminnan kenttään kansalaisaktivisteina, mutta se oli perusteltua myös työskentelyn näkökulmasta: ryhmän suunnitteleamalla kampanjateolla pyrittiin vaikuttamaan ensisijaisesti yhteiskunnalliseen keskusteluun tuomalla sinne nuorten näkökulmaa.

Projektin tavoitteena oli tukea nuorten itsensä ilmaisemista. Alustukset tarjosivat erilaisia näkökulmia ja käsitteitä toisaalta osallistujien omien kokemusten käsitteellistämiseen, toisaalta kampanjan toteuttamisen pohdintaan. Näin toimintaan rakentui yhteys arjessa koe-tun ja julkiseen tilaan vaikuttamisen välille. Tämä edellytti projektin toiminnan rakentamista sellaiseksi, että se mahdollisti turvallisesti omien kokemusten käsittelyn sekä myös niistä vaikenemisen. Tähän käytettiin aikaa, ja se oli harkittu osa projektin toimintatapaa.

Aivan ensimmäisen kerran alussa toinen ryhmää vetäneistä työntekijöistä esitteli turvallisemman tilan periaatteet painottaen, että ”ei ole pakko kertoa henkilökohtaisista kokemuksista, voidaan puhua myös yleisellä tasolla.” Jo ensimmäisellä kerralla tutkijan huomio kuitenkin kiinnittyi siihen, kuinka valmiita nuoret olivat jakamaan omia kokemuksiaan sekä tapaan, jolla muiden kertomuksia kuultiin ja niistä keskusteltiin. Nuoret korostivat ryhmän työskentelyn aikana ja haastattelussa toistuvasti sitä, miten turvallista ryhmässä oli keskustella ja työskennellä.

Haastattelussa tutkijan kysyessä, miksi ryhmässä päädyttiin puhumaan hyvin avoimesti, haastateltavan vastaus kietoo yhteen sen, miten omien haavoittavienkin kokemusten kertominen ryhmässä luo luottamusta ja luottamus tuottaa turvallisuutta.

Miisa: Kun rikko niitä tavallaan mukavuusrajoja. Mä en sitten tiedä, kuka. Ihan selkeesti oli niitä tyyppejä, ketkä ekana sano sillai, että [sen jälkeen] kaikki muu on ihan fine, että. (naurua) [...] tuntuu, että aikuisten sukupolvi on sellanen, että ei saa luovuttaa itsestään mitään sellasta, mikä on haavoittavaa. Mutta tiijätkö, mikä siihen tulee? Siihen tulee luottamus, koska muakin jännittää. Ei mua vastaan voi käyttää mitään, jos mua ei oikeestaan pelota se. (Haastattelu, projekti A.)

Luottamus ja kokemusten kertomisen turvallisuus toistuu aineistossa. Projektiin syntyi vertaisuuden tila, joka erosi osallistujien aiemmista kokemuksista, esimerkiksi kun osallistujat on kutsuttu kertomaan syrynnän kokemuksista ’valtaväestölle’. Tämä tuo esille kansalaiskasvatuksen dilemman silloin, kun toimitaan haavoittuvassa asemassa olevien kanssa: omassa arjessa on ulossulkevia mekanismeja, joista puhuminen voi olla hankalaa turvallisessakin ryhmässä. Tällöin asema toimijana on lähtökohtaisesti erilainen kuin heillä, joiden rooli on lähtökohtaista turvatumpi ja vähemmän uhanalainen. Näiden kokemusten politisoiminen ja niiden muuttaminen voi olla ainakin vaativaa.

Kun toiminta lähtee liikkeelle nuorten ideoista, varmistetaan yhtäältä se, että tarkasteleluun nousevat juuri ne asiat, joista nuoret ovat valmiita puhumaan, ja toisaalta se, että aiheet ovat merkityksellisiä osallistujille. Olennaisena ryhmän toiminnassa näyttäytyi myös se, ettei oletettu, että tarkasteltavat asiat koskevat yhtäläisesti kaikkia vähemmistöihin kuuluvia nuoria tai että kokemukset olisivat samankaltaisia eri ryhmien välillä. Tämä tuotti tilan, jossa voi keskustella kokemusten eroista ja tätä kautta eroista eri (vähemmistö)ryhmien asemien ja historioiden välillä. Haastattelussa tämä erojen tunnustaminen esiintyi pohdintana, miten erot vaikuttavat myös siihen, miten ja missä aktivismia uskaltaa tehdä:

Mä en kuulu näkyvästi mihinkään vähemmistöön. Mutta että jos mä kuuluisin näkyvään vähemmistöön niin olisko se mulle jotenkin [samalla tavalla] niin että onpas helppoa [osoittaa mieltä]. (Haastattelu, projekti A.)

Haastateltavan toteamuksesta käy ilmi, että ennen kuin omat kokemukset voidaan politisoida ja niitä voidaan tuoda esille kansalaisina, täytyy niistä pystyä puhumaan. Näin kansalaiskasvatukseen sisältyvä vaatimus toisin tekemisestä vaatii taustalleen paitsi poliittisesta osallisuudesta puhumista, myös sosiaalista osallisuutta, eli turvallista ryhmää, luottamuksellisia suhteita vertaisten välillä ja ymmärretyksi ja kuulluksi tulemisen tunteita (poliittisen ja sosiaalisen osallisuuden eroista katso Maunu & Kiilakoski 2018). Kansalaiskasvatus, jonka tavoitteena on arjen tilojen politisoiminen, joutuu väistämättä miettimään sitä, miten

madaltaa eri osallistujien kynnystä toimia, sekä sitä, miten heidän aiemmat kokemuksensa vaikuttavat heidän mahdollisuuksiinsa kansalaistoimijoina.

Toisella tarkastelemallamme kurssilla nuorten oman elämän näkökulmasta relevantit kysymykset painoutuivat kurssin ensimmäisillä kerroilla suunniteltuun julkiseen keskustelutilaisuuteen, johon kutsuttiin nuoria poliitikkoja kaikista suurista puolueista. Ohjaajat painottivat sitä, että on mietittävä, miten poliitikot saadaan puhumaan ”teille tärkeistä asioista”. Nuorille annettiin kurssin työskentelyssä vastuuta ja tilaa. Nuorten itse tuottamissa sisällöissä, kuten edellä mainitussa keskustelutilaisuudessa, kurssilaiset olivat keskeisessä asemassa sekä tilaisuuden teemojen ja kysymysten suunnittelussa että keskustelun toteutuksessa.

Keskustelutilaisuudessa kaksi nuorta kurssilaista otti vastuun tilaisuuden juontamisesta, kun muut kurssilaiset huolehtivat teemojen esittelystä ja kysymysten esittämisestä. Nuoret myös tarkkailivat, miten heidän esiin nostamiinsa asioihin vastattiin.

Leyla esittelee seuraavan teeman, aloittamalla keskustelijoille esitettävästä kysymyksestä ”Miten edistäisit kolmannen juridisen sukupuolimerkinnän voimaantumista? Olen huomannut erityisesti nuorten keskuudessa että monet nuoret joutuvat todistelemaan omaa olemassaoloaan.” Tilaisuutta juontava Leo [kurssilainen] kysyy Leylalta, että onko hänen ystäväpiirissä paljon nuoria joita tämä kysymys koskettaa, Leyla vastaa että on, ja että tää nykyinen tilanne aiheuttaa heille erilaisia negatiivisia kokemuksia, myös syrjäntäkokemuksia.

[...] Nora aloittelee loppuspiikkiä, toteaa että ehkä joku ’meidän nuorista’ voisi vielä kertoa että miten tää hänestä meni. Linda ottaa mikin. Toteaa että ei saatu kahteen kysymykseen oikeastaan vastausta – työllistyminen, toiselle asteelle pääsyyn, toteaa että puhuttiin vaan yleisellä tasolla koulutuksesta ja miten tärkeitä tää on. Nora pyytää että keskustelijat vastaisivat vielä tähän. Juontajat valitsevat kaksi ehdokasta jotka vastaavat, ensimmäinen työllisyyteen, toinen koulutukseen. (Kenttämuistio, projekti B.)

Keskustelutilaisuudessa nuoret tulivat asemoiduiksi kompetenteiksi poliittisiksi toimijoiksi. Tämä vahvistaa niitä havaintoja, joiden mukaan aktivistinuorille merkityksellisimpiä ovat ne kokemukset, joissa nuorilla on valtaa määrittää tilaisuuden agenda ja näin oikeus määrittellä, mitkä kysymykset liittyvät heidän elämäänsä (Piispa ym. 2021). Tämä ei toteutunut kaikissa nuorten ja aikuisten kohtaamisissa kurssin aikana. Vierailuissa toistui monesti asetelma, jossa aikuiset – olivat nämä sitten poliitikkoja tai muita politiikan parissa toimivia – tulivat tapaamaan ’yleistettyjä’ nuoria eivätkä juuri tätä kohderyhmää. He olivat valmistautuneet keskustelemaan oletetuista ’nuoria kiinnostavista’ aiheista. Myös asetelma, jossa aikuiset esittelevät sitä, miten päätöksenteko esimerkiksi eduskunnassa toimii, oli omiaan tuottamaan tilanteita, joissa esitelmöidään ylhäältä alas, opettavaisesti. Tällöin nuorten arjessaan kohtaamat tilanteet tulivat tulkituiksi poliittisen järjestyksen normikäytäntöjen ja siellä perinteisesti hyväksytyjen tekojen kautta (Isin 2009). Nuorten asemaksi määrittäykin osassa vierailuja ymmärtää järjestelmän toimintalogiikkaa, ei niinkään toimia oman elämänpiirinsä asiantuntijana.

Kansanedustaja käyttää esimerkkinä alkoholilain uudistamista koskevaa lakimuutosprosessia. Hän pitää tätä hyvänä esimerkkinä ”koska oli niin erilaisia näkemyksiä hallituspuolueiden välillä” [...] Kun kansanedustaja lopettaa selostuksen, yksi nuorista pyytää puheenvuoron ja kysyy että miksi ottaa just tuo asia esille. Toteaa ymmärtävänsä että tämä on esimerkki, ”mut kun on tärkeämpiäkin asioita”. Kansanedustaja vastaa tähän että ”tämäkin on politiikkaa kun sä sanot että on tärkeämpiäkin asioita.” Painottaa että otti esimerkiksi alkoholilain uudistuksen koska herätti tunteita. Nostaa esiin ilmastonmuutoksen – Katowicen kokous – siitäkin kun täällä keskusteltiin (mitä Suomen tulee toimia suhteessa Euroopan yhteiseen linjaan). ”Tää on myös politiikkaa, että mitä ihminen pitää tärkeänä.” ”Täällä on 200 edustajaa, todennäköisesti 200 erilaista mielipidettä.” ”Kun katsotte täysistuntoa niin aika paljon täällä käytetään sanaa arvovalinta.” (Kenttämuistiinpano, projekti B.)

Tarkastelemissamme projekteissa oli erilainen lähtökohta sille, mitä poliittinen toiminta on ja missä se erityisesti ilmenee. Kansalaisyhteiskuntaan rajautuvassa projektissa A keskeistä oli jäsentää omia kokemuksia, keskustella niistä ja tuoda ne näkyviin omilla ehdoilla. Tällöin tietyt nuorten elämämaailmat asettuivat toiminnan keskiöön, mutta kytkös erilaisiin poliittisiin instituutioihin jäi hauraaksi. Toisessa projektissa toimintamuotona oli politiikan käytäntöjen ja instituutioiden kanssa käytävä vuoropuhelu, jonka tavoitteena oli muuttaa näitä käytäntöjä. Tällöin yhteys olemassa oleviin käytäntöihin rakentui automaattisesti, mutta nuorten maailmojen esiin tuominen ei onnistunut helposti erityisesti niissä tilanteissa, joissa nuorilla ei ollut vahvaa toimijaroolia. Näin esimerkiksi edellä olevassa keskustelussa kansanedustajan kanssa, jossa nuorten asemaksi jäi poliittisesta keskustelusta ulkopuolisen oppijan rooli – siitäkin huolimatta, että nuoret myös aktiivisesti esittivät kysymyksiä ja haastoivat poliittisia prioriteetteja. Ulkopuolisuutta käsiteltiin paitsi päätöksenteon yhteydessä, myös esimerkiksi projektiin kuuluneessa päätoimittajien tapaamisessa, jossa median yhteiskunnallista valtaa ja roolia koskevan keskustelun lisäksi puhuttiin varsin kriittisesti nuorten äänen kuulumisesta eri medioissa ja tätä kautta siitä, mitä medioita kursilaiset seuraavat tilanteessa, jossa he kokevat, että valtamedia ei puhu heille.

Projekteissa näkyi erilaisia ehtoja sille, miten nuorten omat näkemykset pääsevät esille. Toisessa projektissa pyrittiin, ja onnistuttiin, luomaan, turvallinen tila, jossa puhua omista kokemuksista. Tämä osoittaa yhteyksiä sosiaalisen osallisuuden ja poliittisen osallisuuden välillä. Toisessa projektissa nuorten omat kokemukset saivat asemaa silloin, kun nuorilla oli selkeä mandaatti toimia tilanteessa ja vähiten silloin, kun nuoria tarkasteltiin nuorten oletettujen tarpeiden kautta.

Johtopäätökset

Olemme tarkastelleet muodollisen koulutuksen ulkopuolisia kansalaiskasvatuksen käytäntöjä tutkimalla etnografisella otteella kahta projektia. Kummankin projektin tavoitteena on ollut lisätä nuorten vaikuttamista sekä muuttaa tilannetta, joka tuottaa ulkopuolisuutta ja nuorten näkökulman pois jäämistä yhteiskunnallisesta keskustelusta ja päätöksenteosta. Molemmissa projekteissa toiminta lähtee nuorten tarpeista ja ideoista. Projektit eroavat toisistaan toteutustavaltaan. Niissä tuotetut lopputulokset vaihtelevat. Ei ole yllättävä tulos, että nuorten on helpompi tehdä itsensä näköisiä poliittisia tekoja silloin, kun kenttänä on

kansalaisyhteiskunta eikä toteuttamisessa tarvitse käydä neuvotteluja olemassa olevien kansalaisuutta rajaavien käytäntöjen (Isin 2009) kanssa. Toisaalta tulokset osoittavat, että nämä samat käytännöt ohjaavat nuoria tiettyyn asemaan eikä näiden murtaminen ole helppoa silloinkaan, kun tavoitteena on nimenomaisesti helpottaa nuorten toimintaa ja tuoda esiin heidän toimijuuttaan (ks. myös Eliasoph 2011).

Artikkelimme teoreettisena lähtökohtana on ollut Isinin ja Biestan kansalaisuutta ja kansalaiskasvatusta koskevat huomiot. Näissä korostuu kansalaisuuden hahmottaminen tekoina ja toimintana, jotka voivat kyseenalaistaa olemassa olevaa järjestystä ja jotka tuottavat jälleen uudenlaisia toiminnan tapoja. Kansalaiskasvatuksen tehtävänä on vaikuttaa yksilöihin ja yhteisöihin niin, että tämä on mahdollista. Tulostemme perusteella tämän vahvan vaatimuksen tukeminen kasvatuksellisesti on vaativa tehtävä. Yhtäältä tähän vaikuttavat kunkin nuoren kokemukset yksilönä, hänen ryhmäsuhteensa ja tähän liittyvät mahdolliset haavoittuvuudet, instituutioiden olemassa olevat käytännöt ja näiden olettamukset siitä, millaisissa rooleissa nuorten on mahdollista toimia. Sekä nuorten osallistumista tarkastelevassa tutkimuksessa että käytännön kehittämistyössä tulisi analyysimme perusteella kiinnittää yhä enemmän huomiota nuorten moninaisuuteen ja tämän merkitykseen osallistumista edistetäessä. Biestan (2011, 2) sanoin tarvitaan ”kansalaisuuden mahdollisuusehtojen” analyysia, joka huomioi nuorten erilaiset mahdollisuudet toimia erilaisissa kansalaiskasvatuksen käytännöissä. Ilman tämän problematisointia riskinä on, että kansalais- ja demokratiakasvatuksen nimissä osallistumismahdollisuudet kasaantuvat jo valmiiksi yhteiskunnallisesti vahvassa asemassa oleville nuorille (Bäcklund & Kallio 2012, 51).

Projekteja voi tarkastella yleisesti yhteiskuntaan vaikuttavina toimintoina, joissa toteutettiin kansalaisuuden tekoja olemassa olevien käytäntöjen ja asemien säätelynä. Projektissa A kansalaisyhteiskunnassa vaikuttaminen muodostui melko itsestään selväksi lähtökohdaksi. Nuorten toteuttamaa flashmobia voidaan tulkita kansalaisuuden tekona, jolla nuoret pyrkivät tekemään näkyväksi ja politisoimaan arkista häirintää ja syrjintää. Projektissa B politiikan areenat ja kansalaisuuden käytännöt noudattivat melko vakiintunutta ja muodollista käsitystä, jossa nuorten asemaksi muovautui ylhäältä alaspäin suuntautuvan osallistamisen kohteena oleminen olemassa olevien käytäntöjen puitteissa. Nuoret eivät kuitenkaan hyväksyneet tätä asemointia kriittikittävästi ja pyrkivät vaikuttamaan siihen välistä paremmin ja välistä huonommin onnistuen. Projektin tekojen ohella merkitystä oli kuitenkin itse toiminnalla ja tähän liittyvällä vertaisuudella. Isinin käsitteistöä soveltaen voidaan todeta, että kummassakin projektissa nuorten asemaa rakennettiin toimijaksi riippumatta heillä olevista muodollisista rooleista tai asemista. Näin projekteihin rakentui ajatus toimijuudesta.

Tutkimamme projektit kuvaavat omalla tavallaan niitä hankaluuksia, joita agonistinen kansalaisuus- tai demokratiakasvatus (Sant 2019) kohtaa. Lasten ja nuorten kansalaisuutta määrittävät rakenteet rajaavat sitä, millainen toiminta on mahdollista. Projektien sisällä voi avautua tilaa uudennaisella pohdinnalle ja yhteistoiminnalle sekä oppimiskokemuksille esimerkiksi erilaisten vähemmistöryhmien yhteistyön tärkeydestä. Laajemmassa yhteiskunnallisessa kehyksessä teot ja niissä omaksutut uudennaiset käytännöt todennäköisesti jäävät kuitenkin suhteellisen näkymättömämmäksi. Kansalaiskasvatusta tekemisenä korostava teoreettinen näkökulma auttaa myös ymmärtämään, kuinka syvään juurtuneita käsitykset tietyistä kansalaisuuden käytännöistä ovat ja kuinka hankalaa julkilausutusta tavoitteesta huolimatta on laajentaa tätä käsitystä ja irtaantua toiminnasta, jossa kansalaiskasvatuksen tehtäväksi jää nuorten tutustuttaminen staattiselta näyttävään poliittiseen järjestelmään ja tämän järjestelmän toimintaperiaatteiden opettaminen. Jatkossa olisi hedelmällistä tutkia, millaisia mahdollisuuksia koulujen tai oppilaitosten ja järjestöjen tekemässä yhteistyössä

avautuu kansalaisuuden tukemiselle. Samalla on hyvä tiedostaa, että myös järjestökentällä on oma toimintakulttuurinsa, joka osaltaan määrittää nuorten asemoitumista ja saattaa tarjota varsin rajattuja toimijapositioneja järjestötoimintaan osallistuville nuorille (Laitinen & Taavetti 2016).

Tutkimamme projektit kiinnittyvät tekemiseen ja demokraattiseen toimintaan. Ne pyrkivät huomioimaan nuorten toiminnan erityisyyden ja heidän esiintuomansa näkemykset, jotka joiltakin osin poikkeavat aikuisten kokemuksista. Niissä on siis suopeuden periaatteen mukaisesti ilmeisiä piirteitä Biestan demokratiakasvatuksesta (2011), jossa abstraktin aktiivisuuden sijaan keskiössä on nuorten toiminnan tukeminen. Toisaalta voidaan Biestan teoreettista välineistöä hyödyntäen kriittisesti kysyä, tulisiko projekteihin jokin lisäelementti, jos niissä pyrittäisiin vahvemmin politisoimaan nuorten arkiset käytännöt ja rakentamaan tapoja, joilla projektissa tehdyllä työllä pyrittäisiin vaikuttamaan nuorten elämän keskeisiin areenoihin. Miltä näyttäisivät esimerkiksi koulutus- ja työllisyyspalvelut, joissa palveluiden toimintalogiikkaa ja nuorille avautuvia toiminnan paikkoja ja tapoja tarkasteltaisiin yhdessä nuorten kanssa?

Lähteet

- Projekti A. ALL-YOUTH -tutkimuskonsortio, 2018-2019. Muistiinpanot ja haastattelulitteraatiot kirjoittajien hallussa.
- Projekti B. ALL-YOUTH -tutkimuskonsortio, 2019. Muistiinpanot ja haastattelulitteraatiot kirjoittajien hallussa.

Kirjallisuus

- Andrijasevic, Rutvica 2013. Acts of citizenship as methodology. Teoksessa Isin, Engin & Saward, Michael (toim.), *Enacting European Citizenship*. Cambridge: Cambridge University Press, 47–65. <https://doi.org/10.1017/CBO9781139524025.004>
- Barbero, Iker 2012. Expanding Acts of Citizenship: The Struggles of *Simpapeles* Migrants. *Social & Legal Studies* 21 (4), 529–547. <https://doi.org/10.1177/0964663912455944>
- Biesta, Gert J.J. 2011. *Learning Democracy in School and Society*. Rotterdam: Sense. <https://doi.org/10.1007/978-94-6091-512-3>
- Boldt, Georg 2021. *Citizens in Training. How institutional youth participation produces bystanders and active citizens in Finland*. Väitöskirjat 374, Tampereen yliopisto [www-lähde]. < <https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/124696/978-952-03-1850-5.pdf> > (Luettu 8.4.2021).
- Bäcklund, Pia & Kallio, Kirsi Pauliina 2012. Poliittinen toimijuus julkishallinnon lapsi- ja nuorisopoliittisessa osallistumisretoriikassa. *Alue ja ympäristö* 41 (1), 40–53.
- Deceur, Evelyne, Roets, Griet, Rutten, Kris & De Bie, Maria 2020. Shaping a ‘pedagogy of interruption’: Theorizing the role of educational agents in democratic education in urban contexts. *European Journal of Cultural Studies* 23 (4), 515–530. <https://doi.org/10.1177/1367549418786410>
- Eliasoph, Nina 2011. *Making Volunteers: Civic Life After Welfare’s End*. Princeton, N.J., Oxford: Princeton University Press. <https://doi.org/10.23943/princeton/9780691147093.001.0001>
- Harrinvirta, Markku 2019. Nuoret kansanvallan suunnannäyttäjinä. Onko Suomessa näkyvissä demokratiasta vieraantumista? Teoksessa Pekkarinen, Elina & Myllyniemi,

- Sami (toim.), *Vaikutusvaltaa Euroopan laidalla. Nuorisobarometri 2018*. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö & Nuorisotutkimusseura & Valtion nuorisoneuvosto, 115–130 [www-lähde]. < https://tietoanuorista.fi/wp-content/uploads/2019/03/NB_2018_web.pdf > (Luettu 29.3.2021).
- Honkatukia, Päivi, Kallio, Jenni, Lähde, Miia & Mölkänen, Jenni 2020. *Omana itsenä osa yhteiskuntaa: Itsenäistyvät nuoret aikuiset kansalaisina* [www-lähde]. < <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-03-1731-7> > (Luettu 24.8.2021).
- Isin, Engin 2008. Theorizing Acts of Citizenship. Teoksessa Isin, Engin & Nielsen, Greg (toim.), *Acts of citizenship*. London & New York: Zed Books Ltd, 15–43.
- Isin, Engin 2009. Citizenship in flux: The figure of activist citizen. *Subjectivity* 29 (1), 367–388. <https://doi.org/10.1057/sub.2009.25>
- Isin, Engin 2017. Performative Citizenship. Teoksessa Shachar, Ayelet, Bauböck, Rainer, Bloemraad, Irene & Vink, Maarten (toim.), *The Oxford Handbook of Citizenship*. Oxford: Oxford University Press, 500–523. <https://doi.org/10.1093/oxfordhb/9780198805854.013.22>
- Isin, Engin 2019. Doing Rights with Things: The Art of Becoming Citizens. Teoksessa Hildebrandt, Paula, Evert, Kerstin, Peters, Sibylle, Schaub, Mirjam, Wildner, Kathrin & Ziemer, Gesa (toim.), *Performing Citizenship. Bodies, Agencies, Limitations*. London: Palgrave Macmillan, 45–56. https://doi.org/10.1007/978-3-319-97502-3_4
- Järviö, Nina 2018. *Polkuja suomalaiseen tasa-arvoon? Kansalaistoiminta, Tahdon2013 ja translaki*. Helsinki: Helsingin yliopisto, humanistinen tiedekunta.
- Kallio, Kirsi Pauliina 2019. Elettyä kansalaisuutta jäljittämässä: kansalaisuuden ulottuvuudet nuorisobarometrissa. Teoksessa Pekkarinen, Elina & Myllykoski, Sami (toim.), *Vaikutusvaltaa Euroopan laidalla. Nuorisobarometri 2018*. Nuorisotutkimusseura, 167–182 [www-lähde]. < https://tietoanuorista.fi/wp-content/uploads/2019/03/NB_2018_web.pdf > (Luettu 29.3.2021).
- Kantola, Anu & Lounasmeri, Lotta 2014. Viestinnän ammatillaiset promootioyhteiskunnassa: aktivisteja ja ajatusjohtajia. *Media & viestintä* 37 (3), 3–21. <https://doi.org/10.23983/mv.63041>
- Koskinen, Pekka & Mietola, Reetta 2021. Vammaisten lasten ja nuorten arkisesta osallisuudesta yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen. Teoksessa Pekkarinen, Elina & Schalin, Anton (toim.), *Vammaisuus ja lapsen oikeudet: Lapsen elämää vammaan kanssa*. Lapsiasiavaltuutetun toimiston julkaisuja 2021:4. Helsinki: Lapsiasiavaltuutetun toimisto, 79–94.
- Laitinen, Hanna & Taavetti, Riikka 2016. Valtakunnalliset nuorisojärjestöt ja nuorten osallistumismahdollisuudet. *Yhteiskuntapolitiikka* 81 (1), 55–68 [www-lähde]. < <https://www.julkari.fi/handle/10024/130666> > (Luettu 1.4.2021).
- Lappalainen, Sirpa, Lahelma, Elina, Hynninen, Pirkko, Kankkunen, Tarja & Tolonen, Tarja 2007. *Etnografia metodologiana. Lähtökohtana koulutuksen tutkimus*. Tampere: Vastapaino.
- Luhtakallio, Eeva & Eliasoph, Nina 2014. Ethnography of Politics and Political Communication: Studies in Sociology and Political Science. Teoksessa Kenski, Kate & Jamieson, Kathleen Hall (toim.), *The Oxford Handbook of Political Communication*. New York: Oxford University Press, 1–11. <https://doi.org/10.1093/oxfordhb/9780199793471.013.28>
- Maunu, Antti & Kiilakoski, Tomi 2018. Ohjausta osallisuuteen? Sosiaalinen ja poliittinen osallisuus ammattiin opiskelevien nuorten arjessa. *Aikuiskasvatus* 38 (2), 112–129. <https://doi.org/10.33336/aik.88333>
- Mouffe, Chantal 2005. *The Return of the Political*. London: Verso.

- Müller, R. Tanja 2015. Acts of citizenship as politics of resistance? Reflections on realizing concrete rights within the Israeli asylum regime. *Citizenship Studies* 20 (1), 50–66. <https://doi.org/10.1080/13621025.2015.1104291>
- Männistö, Perttu 2020. The State of Democracy Education in Primary School-Education. Jyväskylän yliopisto [www-lähde]. < https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/72316/978-951-39-8359-8_vaitos07112020.pdf> (Luettu 8.4.2021).
- OM 2020. ”Kuullaan, muttei kuunnella”. Lasten osallistumisoikeudet Suomessa. Arviointi-raportti. Oikeusministeriön julkaisuja, Selvityksiä ja ohjeita, 2020:10. Helsinki: Oikeusministeriö.
- Piispa, Mikko, Kiilakoski, Tomi & Ojajärvi, Anni 2021. Mikä ilmastoliike? Nuorten ilmas-toaktivistien poliittinen toimijuus ja ilmastokeskustelut. *Nuorisotutkimus* 39 (2), 8–26.
- Renold, Emma, Holland, Sally, Ross, Nicola J. & Hillman, Alexandra 2008. ’Becoming participant’: Problematizing ‘informed consent’ in participatory research with young people in care. *Qualitative Social Work* 7 (4), 427–447. <https://doi.org/10.1177%2F1473325008097139>
- Rytöja, Anni & Kallio, Kirsi Pauliina 2018. Opittua käsitteistöä vai koettua yhteiskunnalli-suutta? Pohdintoja nuorten kansalaisuudesta politiikkakyselyn valossa. *Sosiologia* 55 (1), 6–27.
- Sant, Edda 2019. Democratic Education: A Theoretical Review 2006–2017. *Review of Educational Research* 89 (5), 655–696. <https://doi.org/10.3102/0034654319862493>
- SVT (Suomen virallinen tilasto) 2017. Kunnallisvaalit [verkkojulkaisu] Ehdokkaiden Ja Valittujen Tausta-Analyysi 2017, 1. Äänestäneet kuntavaaleissa 2017. Helsinki: Tilasto-keskus [www-lähde]. < http://www.stat.fi/til/kvaa/2017/05/kvaa_2017_05_2017-05-05_kat_001_fi.html> (Luettu 31.8.2021).
- Tolonen, Tarja & Palmu, Tarja 2007. Etnografia, haastattelu ja (valta)positiot. Teoksessa Lappalainen, Sirpa, Lahelma, Elina, Hynninen, Pirkko, Kankkunen, Tarja & Tolonen, Tarja (toim.), *Etnografia metodologiana. Lähtökohtana koulutuksen tutkimus*. Tampere: Vastapaino, 89–112.

Dosentti, KT Reetta Mietola on yliopistotutkija Helsingin yliopistossa.

KM Pekka Koskinen on väitöskirjatutkija Helsingin yliopistossa.

VTM Anna Suni on väitöskirjatutkija Helsingin yliopistossa.

Dosentti, FT Tomi Kiilakoski on vastaava tutkija Nuorisotutkimusverkostossa.

Tätä tutkimusta ovat rahoittaneet Suomen Akatemian Strategisen tutkimuksen neuvosto (336548, 336551) ja Koneen Säätiö.